

บทที่ 5

การวิเคราะห์แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงาน

5.1 วิเคราะห์ลักษณะโดยทั่วไปของกิจกรรมในภาคเกษตรกรรม

จากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดลำพูน ที่อยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน มีพื้นที่ถาวร
เพื่อการเกษตรรวมทั้งสิ้น 506,742 ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่นา 305,659 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ ไม้ผล
ไม้ยืนต้น สวนผัก และ ไม้ดอก จำนวน 157,580 ไร่ และ พื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์ รวมพื้นที่อื่น ๆ 8,203
ไร่ (รายละเอียดดูในตารางที่ 5.1, 5.2) ซึ่งพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบช่องเขาโดย
อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการเพาะปลูก ช่วงฤดูการเกษตรจะเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือน
พฤศจิกายน พืชเศรษฐกิจที่ปลูกได้แก่ข้าว ซึ่งอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก สำหรับในช่วงเดือนธันวาคม
เป็นต้น ไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ การทำการเกษตรจะทำในพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำ
ชลประทาน พืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกโดยทั่วไปในช่วงนี้ ได้แก่ หอมแดง กระเทียม และใบยา
เวอร์จิเนีย เป็นต้น ตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคมไปจนถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นฤดูร้อนจะมีการประกอบ
กิจกรรมการเกษตรน้อยมากทั้งนี้เพราะว่า พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ขาดแคลนน้ำ การทำการ
เกษตรในช่วงนี้จะอาศัยน้ำบาดาลและน้ำจากโครงการชลประทาน จะเห็นได้ว่าฤดูกาลทำการเกษตร
ของจังหวัดลำพูน จะเริ่มในช่วงฤดูฝนไปจนถึงปลายฤดูหนาว แรงงานในภาคเกษตรจะมีช่วงเวลาทำ
งานจำกัด หลังจากนั้นแรงงานภาคเกษตร จะเข้าสู่การประกอบหัตถอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือ
อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

ตารางที่ 5.1 พื้นที่การใช้ประโยชน์ของจังหวัดลำพูน ปี 2534/35

(หน่วย : ไร่)

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ป่าไม้ ¹	1,452,656	51.59
พื้นที่ถือครองทางการเกษตร ²	506,742	17.99
พื้นที่ไม่ได้จำแนก	856,778	30.42
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2,816,176	100.00

¹ กรมแผนที่ทหาร² กรมป่าไม้ (จากภาพถ่ายทางดาวเทียม)

หมายเหตุ : 1. พื้นที่ป่าไม้ หมายถึง พื้นที่ซึ่งยังมีสภาพเป็นป่าไม้อยู่
 2. พื้นที่ไม่ได้จำแนก เป็นพื้นที่ที่หลุดจากการหักออกของพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ถือครองทางการเกษตร จากพื้นที่ทั้งหมดจะเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมและสิ้นสภาพป่า พื้นที่หนองบึง สุขาภิบาล เทศบาล ทางรถไฟ ถนน ที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์ เป็นต้น

ที่มา : ดัดแปลงจากสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2534/35 ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2535.

Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ตารางที่ 5.2 การใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตรของจังหวัดลำพูน ปี 2534

(หน่วย : ไร่)

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่อยู่อาศัย	35,300	6.97
พื้นที่นา	305,659	60.32
พื้นที่พืชไร่	37,948	7.49
พื้นที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	93,615	18.47
พื้นที่สวนผักและไม้ดอก	26,017	5.13
พื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์	747	0.15
พื้นที่รกร้างว่างเปล่า ¹	5,858	1.35
พื้นที่อื่น ๆ ²	598	0.12
รวมทั้งสิ้น	506,742	100.00

หมายเหตุ ¹พื้นที่รกร้าง หมายถึง พื้นที่ที่ไม่ได้ทำประโยชน์เลย ปล่องทิ้งไว้เกิดพงหญ้ารก อยู่จึงไม่สามารถปลูกพืชได้ในขณะนั้น แต่ถ้าทำการหักร้างถางพง ออกไปก็สามารถทำการเพาะปลูกได้

²พื้นที่อื่น ๆ หมายถึง ถนน ทางเดิน คูน้ำ บ่อเลี้ยงปลา สระน้ำ ฯลฯ ที่มีอยู่ในฟาร์ม

ที่มา : อ้างแล้วตาราง 5.1

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างแรงงานในภาคเกษตรกรรม แรงงานในภาคเศรษฐกิจ
ไม่เป็นทางการและแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการในเขตพื้นที่ 4 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ
คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่ทา อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และกิ่งอำเภอบ้านธิ พบว่า
ค่าจ้างแรงงานเกษตรจะมีการจ่ายค่าจ้างในรูปตัวเงิน ในรูปผลผลิต และในรูปของแรงงาน โดยที่
ค่าจ้างที่อยู่ในรูปตัวเงินมีทั้งค่าจ้างรายวันและค่าจ้างเหมาจ่าย เฉลี่ยจะอยู่ในระหว่าง 60-100
บาทต่อวัน (8 ชั่วโมง) ส่วนค่าจ้างที่อยู่ในรูปของผลผลิตหรือการปันส่วนของผลผลิตนั้น เมื่อตีค่าแล้ว
ก็ประมาณได้เท่ากับค่าจ้างเป็นตัวเงิน สำหรับค่าจ้างที่อยู่ในรูปของแรงงาน จะเป็นการผลิตเปลี่ยน
หมุนเวียนกันทำงานในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายสลับกันไป ซึ่งเรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า "เอามือ"
หรือการลงแขกในภาคกลางนั่นเอง

ค่าจ้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรมนั้นจะแยกเป็นภาคอุตสาหกรรมที่เรียกว่า ภาคเศรษฐกิจ
ทางการ และภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ในภาคเศรษฐกิจทางการ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม
ขนาดใหญ่และขนาดกลาง ค่าจ้างแรงงานในภาคเศรษฐกิจนี้ จะเท่ากับ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนด
โดยรัฐบาลหรือต่ำกว่าเล็กน้อย อุตสาหกรรมที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรม
กรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร อุตสาหกรรมขนาดย่อมในครัวเรือน และหัตถอุตสาหกรรม ค่าจ้าง
ในภาคเศรษฐกิจนี้ จะมีทั้งค่าจ้างรายวันและค่าจ้างตามชิ้นงาน ระดับค่าจ้างรายวันในภาคเศรษฐกิจ
ไม่เป็นทางการจะต่ำกว่าภาคเศรษฐกิจทางการ ส่วนค่าจ้างเหมาตามชิ้นงานนั้นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ
กับความชำนาญของตัวแรงงานเอง อาทิ งานแกะสลักไม้ ทอผ้า และอุตสาหกรรมประกอบเฟอร์นิเจอร์
ไม้ เป็นต้น

ตารางที่ 5.3 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและการบังคับใช้ ปี 2530-2536

เขตท้องที่ที่บังคับใช้	วันที่บังคับใช้	อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนด (บาท)
1. กรุงเทพฯ, สมุทรปราการ, นนทบุรี ปทุมธานี, สมุทรสาคร, นครปฐมและภูเก็ต	1 เม.ย. 30	73
	1 ม.ค. 32	76
	1 เม.ย. 32	78
	1 เม.ย. 33	90
	1 เม.ย. 34	100
	1 เม.ย. 35	115
	1 เม.ย. 36	125
2. ชลบุรี, สระบุรี, นครราชสีมา, เชียงใหม่ ระนอง และพังงา	1 เม.ย. 30	67
	1 ม.ค. 32	69
	1 เม.ย. 32	70
	1 เม.ย. 33	79
	1 เม.ย. 34	88
	1 เม.ย. 35	101
3. จังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก เจียงเหนือ และภาคใต้ (ยกเว้นกรุงเทพฯ, สมุทรปราการ, นนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรสาคร, นครปฐม, ระนอง, พังงา, ภูเก็ต, ชลบุรี, สระบุรี, นครราชสีมา และเชียงใหม่)	1 เม.ย. 30	61
	1 ม.ค. 32	63
	1 เม.ย. 32	65
	1 เม.ย. 33	74
	1 เม.ย. 34	82
	1 เม.ย. 35	94
1 เม.ย. 36	102	

ที่มา : สถิติการค้าและเครื่องใช้ภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2535

5.2 วิเคราะห์ลักษณะ โดยทั่วไปของแรงงานในจังหวัดลำพูน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน สามารถสรุปลักษณะ โดยทั่วไปของแรงงาน ได้ดังนี้

5.2.1 ระดับรายได้ รายปีของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ

ระดับรายได้รายปีของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จากการสำรวจพบว่า ระดับรายได้ของแรงงานกว่าร้อยละ 58.90 อยู่ในช่วง 15,001 ถึง 40,000 บาทต่อปี เมื่อทำการจำแนกเป็นรายภาคเศรษฐกิจ ปรากฏว่า แรงงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 68.05 มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี ซึ่งในจำนวนนี้ มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ถึงร้อยละ 39.18 ส่วนแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการร้อยละ 83.82 มีรายได้ในช่วง 15,001 ถึง 30,000 บาทต่อปี โดยร้อยละ 65.29 ของจำนวนนี้มีรายได้ต่ำกว่า 25,000 ถึง 30,000 บาทต่อปี สำหรับภาคเศรษฐกิจทางการแรงงานร้อยละ 47.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 35,001 ถึง 50,000 ต่อปี เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับรายได้ต่อปีตั้งแต่ 50,001 บาท ขึ้นไปนั้น ในภาคเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 4.12 แต่ภาคเศรษฐกิจทางการมีถึงร้อยละ 32.00 ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการไม่ปรากฏว่ามีแรงงานผู้ใดมีรายได้ระดับนี้เลย สำหรับ ระดับรายได้ 70,000 ขึ้นไปไม่ปรากฏว่ามีแรงงานในภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเลย ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจทางการมีถึงร้อยละ 23.00 ซึ่งในจำนวนนี้ มีถึงร้อยละ 18.00 ที่มีรายได้สูงกว่า 85,000 บาทต่อปี

ตารางที่ 5.4 ระดับรายได้ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

รายได้ต่อปี (บาท)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ เป็นทางการ	
15,000หรือต่ำกว่า	38 (39.18)	- (0.00)	- (0.00)	38 (14.73)
15,001-20,000	28 (28.87)	16 (26.22)	- (0.00)	44 (17.05)
20,001-25,000	11 (11.34)	22 (39.07)	7 (7.00)	40 (15.50)
25,001-30,000	7 (7.22)	11 (18.03)	6 (6.00)	24 (9.30)
30,001-35,000	1 (1.03)	2 (3.28)	8 (8.00)	11 (4.26)
35,001-40,000	2 (2.06)	8 (13.12)	23 (23.00)	33 (12.79)
40,001-45,000	2 (2.06)	1 (1.64)	7 (7.00)	10 (3.88)
45,001-50,000	4 (4.12)	1 (1.64)	17 (17.00)	22 (8.53)
50,001-55,000	- (0.00)	- (0.00)	5 (5.00)	5 (1.94)

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

รายได้ต่อปี (บาท)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
55,001-60,000	1 (1.03)	- (0.00)	1 (1.00)	2 (0.78)
60,001-65,000	1 (1.03)	- (0.00)	2 (2.00)	3 (1.16)
65,001-70,000	2 (2.06)	- (0.00)	1 (1.00)	3 (1.16)
70,001-75,000	- (0.00)	- (0.00)	2 (2.00)	2 (0.78)
75,001-80,000	- (0.00)	- (0.00)	1 (1.00)	1 (0.39)
80,001-85,000	- (0.00)	- (0.00)	2 (2.00)	2 (0.78)
สูงกว่า 85,000	- (0.00)	- (0.00)	18 (18.00)	18 (6.97)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.2 ระยะทางภูมิลำเนาเดิมถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมายของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ระยะทางจากภูมิลำเนาเดิมถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย วัดจากระยะทางถนนจากภูมิลำเนาภาคเกษตรกรรมถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมายที่แรงงานตั้งใจเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ จากการสำรวจแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน พบว่า มีความแตกต่างระหว่างแรงงานในแต่ละภาคเศรษฐกิจดังนี้ แรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเกือบทั้งหมด ร้อยละ 95.08 จะมีจำนวนระยะทางจากภูมิลำเนาเดิมถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ต่ำกว่า 5 กิโลเมตร แต่ในภาคเศรษฐกิจทางการมีเพียงร้อยละ 9.00 เท่านั้น และจากการสำรวจยังพบว่า ไม่มีแรงงานผู้ใดในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ที่มีภูมิลำเนาห่างจากภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย เกินกว่า 15 กิโลเมตร แต่สำหรับในภาคเศรษฐกิจทางการพบว่า มีจำนวนกว่าร้อยละ 79.00 ที่มีภูมิลำเนา ห่างจากภาคเศรษฐกิจเป้าหมายเกินกว่า 15 กิโลเมตร และโดยเฉพาะแรงงานที่มีภูมิลำเนา เดิมห่างจากภาคเศรษฐกิจทางการสูงกว่า 30 กิโลเมตร มีจำนวนถึงร้อยละ 42.00

ตารางที่ 5.5 ระยะทางจากภูมิลำเนาถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมายของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ระยะทาง (กิโลเมตร)	ภาคเศรษฐกิจ		รวม
	ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจทางการ	
ต่ำกว่า 5 กม.	58 (95.08)	9 (9.00)	67 (41.42)
5.01- 10 กม.	1 (1.64)	12 (12.00)	13 (8.08)
10.01 - 15 กม.	2 (3.28)	17 (17.00)	19 (11.80)
15.01 - 20 กม.	- (0.00)	4 (4.00)	4 (2.48)
20.01 - 25 กม.	- (0.00)	12 (12.00)	12 (7.45)
25.01 - 30 กม.	- (0.00)	4 (4.00)	4 (2.48)
สูงกว่า 30 กม.	- (0.00)	42 (42.00)	42 (26.09)
รวม	61 (100.00)	100 (100.00)	161 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ
ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.3 ระดับอายุของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ระดับอายุของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จากการสำรวจพบว่า มีความแตกต่างกันดังนี้ แรงงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 55.66 มีอายุระหว่าง 35 ถึง 54 ปี ส่วนแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ร้อยละ 55.73 มีอายุระหว่าง 30 ถึง 49 ปี สำหรับแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการร้อยละ 70 มีอายุระหว่าง 20 ถึง 49 ปี จากความแตกต่างของระดับอายุแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ แรงงานที่มีอายุเกินกว่า 40 ปีขึ้นไปในภาคเศรษฐกิจทางการ มีเพียงร้อยละ 7 เท่านั้น ขณะที่ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ มีจำนวนร้อยละ 47.54 และภาคเกษตรกรรมมีจำนวนถึงร้อยละ 63.91 สำหรับภาคเกษตรกรรมนี้ แรงงานที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีถึงร้อยละ 12.37 ส่วนแรงงานที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปีนั้น ในภาคเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 15.45 ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ มีจำนวนร้อยละ 16.40 ในขณะที่ในภาคเศรษฐกิจทางการมีจำนวนถึงร้อยละ 69.00

ตารางที่ 5.6 ระดับอายุของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

อายุ (ปี)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
ต่ำกว่า 20 ปี	6 (6.19)	4 (6.56)	16 (16.00)	26 (10.08)
20 - 24	9 (9.28)	6 (9.84)	53 (53.00)	68 (26.35)
25 - 29	2 (2.06)	3 (4.92)	17 (17.00)	22 (8.53)
30 - 34	7 (7.22)	10 (16.39)	4 (4.00)	21 (8.14)
35 - 39	11 (11.34)	9 (14.75)	3 (3.00)	23 (8.91)
40 - 44	13 (13.40)	8 (13.11)	2 (2.00)	23 (8.91)
45 - 49	17 (17.52)	7 (11.48)	1 (1.00)	25 (9.69)
50 - 54	13 (13.40)	8 (13.11)	1 (1.00)	22 (8.53)
55 - 59	7 (7.22)	4 (6.56)	3 (3.00)	14 (5.43)
60 หรือสูงกว่า	12 (12.37)	2 (3.28)	- (0.00)	14 (5.43)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ
ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.4 ระดับการศึกษาของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ระดับการศึกษาของแรงงาน จะวัด เป็นจำนวนปีที่แรงงานทำการศึกษา ในสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยจำนวนปีจะเป็นไปตามการกำหนดตามหลักสูตรของสถาบันนั้น ๆ จากการสำรวจแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน พบว่า แรงงานร้อยละ 75.97 จะมีระดับการศึกษาในช่วง ป.4 ถึง ม.3 เมื่อพิจารณาตามรายภาคเศรษฐกิจพบว่าระดับการศึกษา ในช่วง ป.4 ถึง ป. 6 ในภาคเกษตรกรรมมีแรงงานจำนวนร้อยละ 82.47 ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นการมีจำนวนถึงร้อยละ 83.50 ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจทางการมีเพียงร้อยละ 13.00 เท่านั้น โดยที่แรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการส่วนใหญ่ร้อยละ 67.00 จะมีระดับการศึกษาอยู่ในช่วง ม.1 ถึง ม.6 เป็นที่น่าสังเกตว่า ในภาคเกษตรกรรมไม่มีแรงงานผู้ใดเลย ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า ม.4 ส่วนในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นการมีเพียงร้อยละ 3.00 แต่ไม่มีแรงงานผู้ใดที่มีการศึกษาสูงกว่า ม.6 ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจทางการมีแรงงานจำนวนร้อยละ 53.00 ที่มีการศึกษาสูงกว่า ม.4 ขึ้นไป โดยเฉพาะที่สูงกว่า ม.6 ถึงร้อยละ 20.00

ตารางที่ 5.7 ระดับการศึกษาของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ระดับการศึกษา (ปี)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
ต่ำกว่า ประถม 4	6 (6.19)	- (0.00)	- (0.00)	6 (2.33)
ป.4 - ป.6	80 (82.47)	51 (83.60)	13 (13.00)	144 (55.81)
ม.1 - ม.3	11 (11.34)	7 (11.48)	34 (34.00)	52 (20.16)
ม.4 - ม.6 ¹	- (0.00)	3 (4.92)	33 (33.00)	36 (13.95)
สูงกว่า ม.6 ²	- (0.00)	- (0.00)	20 (20.00)	20 (7.75)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ

- ระดับการศึกษา ม.4 - ม.6 นับรวมทั้งการศึกษาสายสามัญศึกษา (ม.4 - ม.6) และการศึกษาสายอาชีพ (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.))
- ระดับการศึกษาสูงกว่า ม.6 นับรวมทั้งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (อนุปริญญาและปริญญาบัณฑิต) และการศึกษาสายอาชีพ (ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และชั้นสูง (ปวส.))

5.2.5 ขนาดครัวเรือนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ขนาดครัวเรือนของแรงงานจะวัดขนาดจาก จำนวนสมาชิกทั้งหมดของครัวเรือนที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป โดยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหัวหน้าครัวเรือน จากการสำรวจแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน พบว่าแรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ 81.77 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3 ถึง 6 คน โดยร้อยละ 55.41 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 ถึง 4 คน เมื่อจำแนกแรงงานตามภาคเศรษฐกิจ ปรากฏว่า แรงงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 85.57 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3 ถึง 6 คน ส่วนภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการร้อยละ 77.04 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของแรงงานที่อยู่ระหว่าง 3 ถึง 6 คน เช่นเดียวกับภาคเศรษฐกิจทางการนั้นมีสมาชิกในครัวเรือนของแรงงานที่อยู่ระหว่าง 3 ถึง 6 คนมากถึงร้อยละ 81.00 จะเห็นได้ว่าขนาดครัวเรือนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จะไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างชัดเจน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ จะอยู่ระหว่าง 3 ถึง 6 คน

ตารางที่ 5.8 ขนาดครัวเรือนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน (คน)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
2 คนหรือต่ำกว่า	5 (5.15)	6 (9.84)	6 (6.00)	17 (6.59)
3 คน - 4 คน	61 (62.89)	31 (50.82)	51 (51.00)	143 (55.41)
5 คน - 6 คน	22 (22.68)	16 (26.22)	30 (30.00)	68 (26.36)
7 คน - 8 คน	8 (8.25)	7 (11.48)	10 (10.00)	25 (9.69)
9 คน - 10 คน	1 (1.03)	1 (1.64)	2 (2.00)	4 (1.55)
สูงกว่า 10 คน	- (0.00)	- (0.00)	1 (1.00)	1 (0.39)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ
ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.6 ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนของแรงงาน ในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ขนาดพื้นที่ถือครอง เป็นการเกษตรเฉลี่ยต่อคนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ จะคำนวณจากพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรของครัวเรือน เฉลี่ยด้วยจำนวน แรงงานที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป โดยไม่นับเอาพื้นที่อยู่อาศัยรวมเข้าไปด้วย จากการสำรวจพบว่า แรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน พบว่า แรงงานร้อยละ 86.82 มีขนาดพื้นที่ถือครองระหว่าง 0 ถึง 3 ไร่ โดยในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 46.51 ที่มีพื้นที่ถือครอง ต่ำกว่า 1 ไร่ เมื่อทำการพิจารณาในแต่ละภาคเศรษฐกิจ ปรากฏว่า ในภาคเกษตรกรรมแรงงานร้อยละ 60.82 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 1 ถึง 3 ไร่ ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ แรงงานร้อยละ 68.85 มีพื้นที่ถือครองที่ต่ำกว่า 1 ไร่สำหรับแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการแรงงานร้อยละ 75.00 มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 1 ไร่ ขนาดพื้นที่เพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนร้อยละ 4.12 ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และภาคเศรษฐกิจทางการไม่มีแรงงานผู้ใดเลย ถือครองพื้นที่เกินกว่า 6 ไร่

ตารางที่ 5.9 ขนาดพื้นที่การถือครองเพื่อการเกษตรกรรมเฉลี่ยต่อคนของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

ขนาดพื้นที่ถือครอง เพื่อการเกษตร (ไร่)	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
1 ไร่ หรือต่ำกว่า	18 (18.56)	27 (44.26)	75 (75.00)	120 (46.51)
1.01 - 2 ไร่	33 (34.02)	15 (24.59)	14 (14.00)	62 (24.03)
2.01 - 3 ไร่	26 (26.80)	12 (19.67)	4 (4.00)	42 (16.28)
3.01 - 4 ไร่	9 (9.28)	4 (6.56)	5 (5.00)	18 (6.98)
4.01 - 5 ไร่	6 (6.19)	1 (1.64)	1 (1.00)	8 (3.10)
5.01 - 6 ไร่	1 (1.03)	2 (3.28)	1 (1.00)	4 (1.55)
6.01 - 7 ไร่	1 (1.03)	- (0.00)	- (0.00)	1 (1.16)
สูงกว่า 7 ไร่ขึ้นไป	3 (3.09)	- (0.00)	- (0.00)	3 (1.16)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.7 เพศของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

จากการสำรวจแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน พบว่า อัตราส่วนระหว่างแรงงานเพศชายและแรงงานเพศหญิง มีความใกล้เคียงกันมาก โดยมีอัตราส่วนระหว่างแรงงานเพศชายต่อเพศหญิง เป็นร้อยละ 49.61 : 50.39 และเมื่อพิจารณาารายภาคเศรษฐกิจปรากฏว่า ในภาคเกษตรกรรมจะมีอัตราส่วนระหว่างแรงงานเพศชายต่อเพศหญิง ในอัตราส่วนร้อยละ 59.79 : 40.21 ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีอัตราส่วนร้อยละ 52.02 : 40.98 ซึ่งใกล้เคียงกับ ภาคเกษตรกรรมส่วนในภาคเศรษฐกิจทางการ มีอัตราส่วนร้อยละ 34.66 จากการสำรวจครั้งนี้ ได้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือในภาค เศรษฐกิจทางการจะมีแรงงานเพศหญิงมากกว่าแรงงานเพศชาย ถึง 2 ใน 3 ของแรงงานทั้งหมด ในภาคเศรษฐกิจนี้

ตารางที่ 5.10 เพศของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

เพศของแรงงาน	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
ชาย	58 (59.79)	36 (59.02)	34 (34.00)	128 (49.61)
หญิง	39 (40.21)	25 (40.98)	66 (66.00)	130 (50.39)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.8 สถานภาพสมรสของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ

สถานภาพสมรสของแรงงานจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ใหญ่ ๆ คือ แรงงานที่สมรสและอยู่ด้วยกัน กับแรงงานที่มีสถานภาพนอกเหนือจากนี้ จากการสำรวจแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูนพบว่า อัตราส่วนระหว่างแรงงานที่สมรสและอยู่ด้วยกันต่อแรงงานที่มีสถานภาพอื่น ๆ มีอัตราร้อยละ 59.69 : 40.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคเศรษฐกิจ ปรากฏว่า แรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกันสูงสุดคือร้อยละ 85.24 รองลงมาได้แก่ แรงงานในภาคเกษตรกรรม มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกันร้อยละ 68.04 ส่วนแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการมีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกันเพียงร้อยละ 36.00 เท่านั้นเมื่อพิจารณาแรงงานที่เป็นโสด พบว่า ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีแรงงานที่เป็นโสดเพียงร้อยละ 8.20 ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีร้อยละ 23.87 ส่วนในภาคเศรษฐกิจเป็นทางการมีจำนวนถึงร้อยละ 61.00 ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในภาคเศรษฐกิจทางการ แรงงานมีสถานภาพโสดจะมีถึงกว่า 2 ใน 3 ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจทั้งหมด

ตารางที่ 5.11 สถานภาพสมรสของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

สถานภาพสมรสของ แรงงาน	ภาคเศรษฐกิจ			รวม
	ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
สมรส (อยู่ด้วยกัน)	66 (68.04)	52 (85.24)	36 (36.00)	154 (59.69)
สมรส (แยกกันอยู่)	- (0.00)	1 (1.64)	2 (2.00)	3 (1.16)
หย่า	- (0.00)	2 (3.28)	1 (1.00)	3 (1.16)
หม้าย	3 (3.09)	1 (1.64)	- (0.00)	4 (1.55)
โสด	28 (28.87)	5 (8.20)	61 (61.00)	94 (36.44)
รวม	97 (100.00)	61 (100.00)	100 (100.00)	258 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.9 การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ของแรงงาน ในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ

การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน ในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะวัดจากการทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน ในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจากบุคคลอื่น ซึ่งการรับทราบสารสนเทศที่เกิดขึ้นนั้น จะนำไปสู่ความสำเร็จในการได้งานทำในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย จากการสำรวจการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูนพบว่า แรงงานที่รับทราบสารสนเทศและแรงงานที่ไม่รับทราบสารสนเทศมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ แรงงานที่รับทราบสารสนเทศมีจำนวนร้อยละ 54.04 ส่วนแรงงานที่ไม่รับทราบสารสนเทศ มีจำนวนร้อยละ 45.76 และเมื่อจำแนกแรงงานตามภาคเศรษฐกิจปรากฏว่า แรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการที่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้งานทำในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายมีจำนวนร้อยละ 56.00 ในขณะที่ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีจำนวนร้อยละ 34.43 สำหรับแรงงานที่ไม่ได้รับสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ในภาคเศรษฐกิจทางการ มีจำนวนร้อยละ 34.00 แต่ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีถึงร้อยละ 65.57 จากการสำรวจครั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการที่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการได้งานทำมีจำนวนถึงร้อยละ 10.00

ตารางที่ 5.12 การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายของแรงงาน
ในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย	ภาคเศรษฐกิจ		รวม
	ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจ ทางการ	
รับทราบสารสนเทศและประสบความสำเร็จได้งานทำในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย	21 (34.43)	56 (56.00)	77 (47.83)
รับทราบสารสนเทศแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการได้ทำงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย	- (0.00)	10 (10.00)	10 (6.21)
ไม่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย	40 (65.57)	4 (34.00)	4 (45.96)
รวม	61 (100.00)	100 (100.00)	161 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ
ที่มา : จากการสำรวจ

5.2.10 จำนวนปีของประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมของแรงงานในภาค เศรษฐกิจต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

จำนวนปีของประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมของแรงงานจะวัดจากจำนวนปีที่แรงงานปฏิบัติหน้าที่ปัจจุบัน หรือเคยปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับลักษณะงานในปัจจุบัน จากการสำรวจพบว่าแรงงานร้อยละ 72.05 มีจำนวนปีของประสบการณ์อยู่ระหว่าง 0 ถึง 3 ปี โดยในจำนวนนี้เป็นแรงงานที่มีจำนวนของประสบการณ์ต่ำกว่า 2 ปี มีจำนวนถึงร้อยละ 44.72 เมื่อทำการจำแนกแรงงานในแต่ละภาคเศรษฐกิจปรากฏว่า มีความแตกต่างกันดังนี้ แรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการร้อยละ 84.00 มีจำนวนปีของประสบการณ์อยู่ระหว่าง 0 ถึง 3 ปี ในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 49.00 ที่มีจำนวนปีของประสบการณ์ต่ำกว่า 2 ปี แต่สำหรับในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการแรงงานร้อยละ 52.45 มีจำนวนปีของประสบการณ์ระหว่าง 0 ถึง 3 ปี ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ 37.2 เท่านั้นที่มีจำนวนปีของประสบการณ์ต่ำกว่า 2 ปี และจำนวนปีของประสบการณ์ที่มากกว่า 8 ปีขึ้นไปนั้น ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีจำนวนร้อยละ 19.68 ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจทางการมีเพียงร้อยละ 2.00 เท่านั้น

ตารางที่ 5.13 จำนวนปีของประสบการณ์การทำงานนอกเกษตรกรรมของแรงงานในภาคเศรษฐกิจ
ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

จำนวนของประสบการณ์การทำงานนอก ภาคเกษตรกรรม	ภาคเศรษฐกิจ		รวม
	ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ	ภาคเศรษฐกิจทางการ	
ต่ำกว่า 2 ปี	23 (37.70)	49 (49.00)	72 (44.72)
2 - 3 ปี	9 (14.75)	35 (35.00)	44 (27.33)
4 - 5 ปี	11 (18.03)	11 (11.00)	22 (13.66)
6 - 7 ปี	6 (9.84)	3 (2.00)	9 (5.59)
8 - 9 ปี	6 (9.84)	2 (2.00)	8 (4.97)
สูงกว่า 9 ปี	6 (9.84)	- (0.00)	6 (3.73)
รวม	61 (100.00)	100 (100.00)	161 (100.00)

หมายเหตุ จำนวนปีของประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมวัดเป็นจำนวนเต็มปี
ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.3 การวิเคราะห์แบบจำลองเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการ

5.3.1 การวิเคราะห์แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาค เศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

จากการศึกษาแบบจำลองปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน ซึ่งใช้เทคนิคการประมาณค่าโดย แบบจำลอง โลจิต (logit model) โดยวิธีภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimates) พบว่า (รายละเอียดสรุปผลการวิเคราะห์แบบจำลอง ดูตารางที่ 5.14)

(1) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม

ปัจจัยรายได้ของแรงงานในภาคเกษตรกรรม มีเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าถ้ารายได้ของแรงงานในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงาน เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลงซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่ารายรับที่สูงขึ้น ในภาคเกษตรกรรมจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่ำลง

(2) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ปัจจัยรายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าถ้ารายได้ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น สอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติทำให้ยอมรับสมมติฐานในการศึกษาที่ว่า รายรับที่สูงขึ้นในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น

(3) รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน

ปัจจัยรายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน เป็นรายได้ที่มาจากสมาชิกในครัวเรือนทั้งที่เกิดจากการทำงานในภาคเกษตรหรือนอกภาคเกษตร รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้ายแรงงานอธิบายได้ว่าถ้ารายได้ที่เกิดจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า รายได้ที่สูงขึ้นของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่ำลง

(4) ระยะทางระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ระยะทางระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการวัดจากระยะทางถนนจากภาคเกษตรกรรมเต็มถึงภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่แรงงานเคลื่อนย้าย ปัจจัยระยะทางนี้มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน จะเห็นว่าระยะทางเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงาน ยิ่งระยะทางระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสองเพิ่มขึ้นมากเท่าใด ยิ่งทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยระยะทางนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่าระยะทางที่เพิ่มขึ้นระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่ำลง

(5) อายุของแรงงาน

วัดจากจำนวนเต็มปี ปัจจัยอายุของแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าอายุของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในการศึกษา จึงไม่สามารถยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า อายุของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่ำลง

(6) ระดับการศึกษาของแรงงาน

ระดับการศึกษาของแรงงานวัดจากจำนวนปีที่แรงงานศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันระดับการศึกษาของแรงงานนี้ มีเครื่องหมายค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่า ระดับการศึกษาของแรงงานที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยระดับการศึกษาของแรงงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า ระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้นของแรงงาน จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น

(7) ขนาดครัวเรือนของแรงงาน

ขนาดครัวเรือนของแรงงานวัดจากจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีอายุ 10 ปี ขึ้นไป ปัจจุบันขนาดครัวเรือนของแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยขนาดครัวเรือนของแรงงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า ขนาดของครัวเรือนที่แรงงานอาศัยอยู่มีขนาดใหญ่ขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้าย(เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น

(8) ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตร

ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตร จะวัดจากจำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของรวมถึงพื้นที่ทั้งหมดที่ครัวเรือนเช่าเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกครอบครัวทั้งหมดที่มีอายุ 10 ปี ขึ้นไป ปัจจุบันมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตรเฉลี่ยต่อคนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานในการศึกษาที่ว่า ขนาดของการถือครองพื้นที่เป็นทางการที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่ำลง

(9) เพศของแรงงาน

ปัจจัยนี้แสดงถึงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงาน ปัจจัยเพศของแรงงาน มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่าแรงงานที่เป็นเพศชายจะมีความโน้มเอียงที่จะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงกว่าแรงงานที่เป็นเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยนี้มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานในการศึกษาที่ว่า เพศของแรงงานมีผลกระทบต่อความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยที่แรงงานเพศชายจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูง

(10) สถานภาพสมรสของแรงงาน

สถานภาพสมรส แสดงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงาน ปัจจัยสถานภาพสมรสนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าแรงงานที่สมรสแล้วจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยสถานภาพสมรสของแรงงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า แรงงานที่สมรสแล้วจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น

(11) การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย

การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย จะเอื้ออำนวยให้แรงงานมีโอกาสในการได้งานทำในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่า แรงงานที่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน ในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจึงปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า การรับทราบสารสนเทศ ตำแหน่งงาน ในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น

(12) ประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ประสิทธิภาพในการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนี้ จะวัดจากจำนวนปีที่แรงงานทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมปัจจุบันหรือเคยปฏิบัติงานในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ปัจจุบัน โดยวัดเป็นจำนวนเต็มปี ปัจจัยประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่า จำนวนปีของประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนี้ไม่มีค่าัยสำคัญทางสถิติ จึงทำให้ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า จำนวนปีของประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมที่สูงขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานสูงขึ้น

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงานในการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ คือ ความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสอง โดยปัจจัยที่สามารถอธิบายในแบบจำลองได้ดี คือ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และรายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน ส่วนปัจจัยนอกเหนือจากรายได้ที่สามารถอธิบายแบบจำลองได้ดี คือ ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร และเพศของแรงงาน

ก. ปัจจัยรายได้ ที่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ได้ดีคือ

(ก.1) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม

รายได้ในภาคเกษตรกรรมจะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูง การที่รายได้ในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจะเป็นแรงผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะในภาคเกษตรกรรมจะมีการแบ่งรายได้จากผลผลิตเฉลี่ยที่เกิดขึ้น มิใช่จากผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงาน แม้ว่าสมาชิกในครัวเรือนจะไม่ทำงานในภาคเกษตรกรรมก็ตาม แต่เขาก็ยังคงมีรายได้จากผลผลิตเฉลี่ยของครอบครัว ฉะนั้นเมื่อรายได้จากผลผลิตเฉลี่ยในภาคเกษตรกรรมลดลง แรงงานจะ

พยายามชดเชยรายได้ที่ลดลง โดยการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าภาคเกษตรกรรม และภาคเศรษฐกิจที่สามารถเคลื่อนย้ายเข้าสู่ได้สะดวกและรวดเร็วคือภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ารายรับจากผลผลิตเฉลี่ยในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้นความต้องการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากภาคเกษตรกรรมจะลดลง ดังนั้นรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชดเชยการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

(ก.2) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

รายได้ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ของแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้นในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะดึงดูดให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะระดับรายได้ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะมีความมั่นคงสูงทั้งในเรื่องของค่าจ้างที่เป็นตัวเงินและระยะเวลาในการจ้างงาน การศึกษาในครั้งนี้ได้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ แม้ว่ารายได้ที่เป็นตัวเงินที่แรงงานได้รับจากภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการแทบจะไม่แตกต่างจากภาคเกษตรกรรม แต่แรงงานจะยินดีเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมากขึ้น ทั้งนี้มาจากเหตุผลที่ว่า รายรับที่เกิดจากภาคเกษตรกรรมจะมาจากมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดขึ้น เมื่อปริมาณของผลผลิตเปลี่ยนแปลงในทางลดลง รายรับในภาคเกษตรกรรมก็จะลดลง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรกรรม แรงงานจึงเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่มีระดับรายได้ที่มั่นคง และเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากภาคเกษตรกรรม ดังนั้นรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรม จะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในระดับสูง

(ก.3) รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน

รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวที่ลดลงจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากในภาคเกษตรกรรมจะทำการแบ่งรายได้ตามผลผลิตเฉลี่ย ถ้าผลผลิตในภาคเกษตรกรรมลดต่ำลงรายได้เฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนที่เกิดจากผลผลิตเฉลี่ยจะลดลงด้วย ทำให้แรงงานต้องพยายาม

เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่ผลตอบแทนสูงกว่าภาคเกษตรกรรม การเคลื่อนย้ายแรงงาน
เกษตร เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะก่อให้เกิดผลสองด้านคือ เมื่อแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่
ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ เขาจะมีรายได้สูงขึ้น นั่นคือรายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวที่
เคลื่อนย้ายจะสูงขึ้น อีกประการหนึ่งคือรายได้ของสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม
จะเพิ่มขึ้นด้วยทั้งนี้เนื่องมาจากจำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วมในผลผลิตเฉลี่ยในภาคเกษตรกรรมลดจำนวน
ลง จากเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่ารายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่นในครอบครัวที่ลดลงจะสนับสนุนให้การ
แรงงานเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมากขึ้น

**ข. ปัจจัยนอกเหนือจากรายได้ ที่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาค
เกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการได้ดี คือ**

(ข. 1) ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของแรงงาน

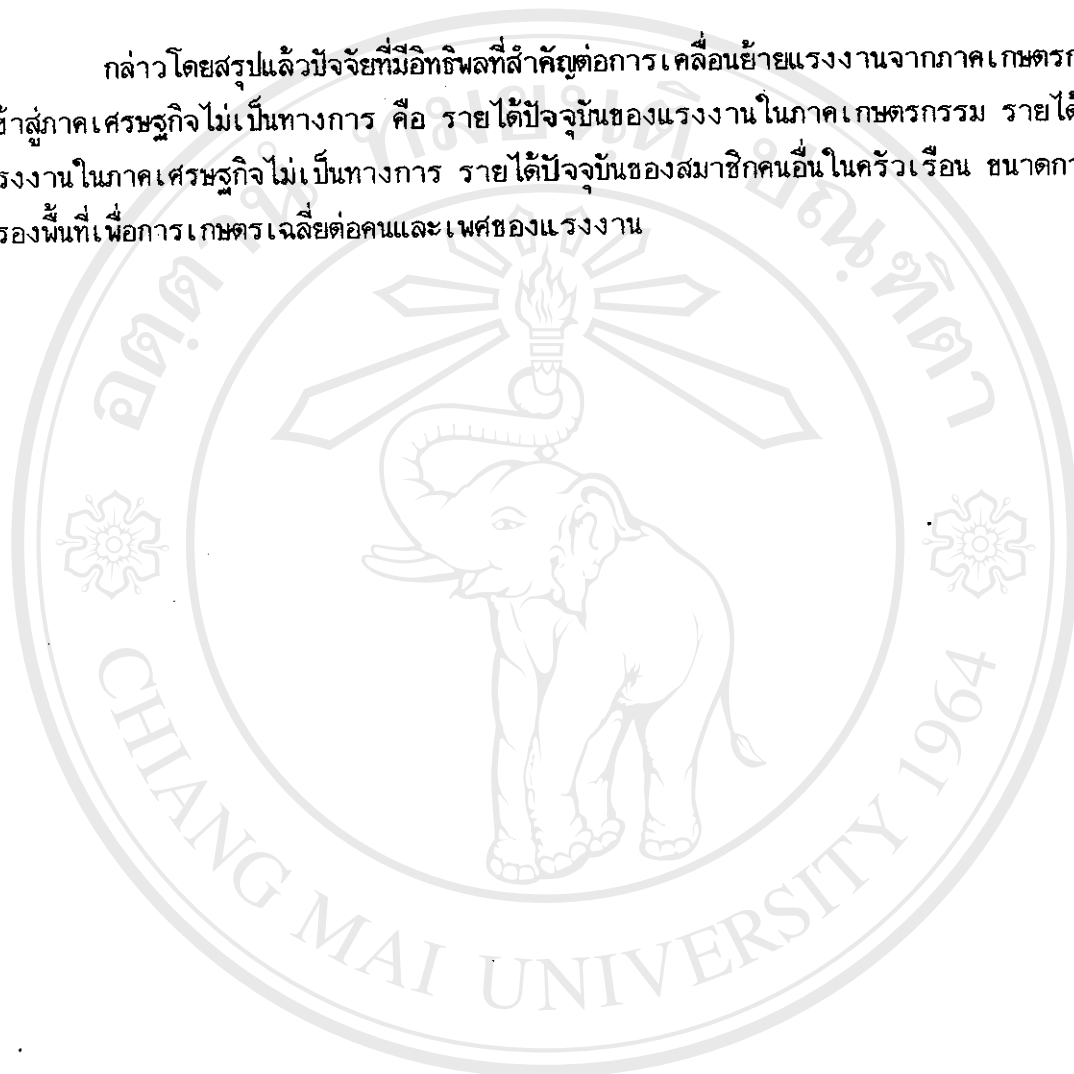
ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรจะมีอิทธิพลที่สำคัญในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรง
งานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรของ
แรงงานที่เพิ่มขึ้นจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ
เพราะว่าพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจะมีผลกระทบต่อปริมาณผลผลิต ขนาดพื้นที่ถือครองที่ใหญ่ขึ้นจะ
ทำให้ปริมาณผลผลิตภาคเกษตรเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้รายได้ในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้นด้วย ถ้าแรง
งานมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมากขึ้นก็จะมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตร
กรรมเช่นกัน ดังนั้นขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร ของแรงงานจะเป็นปัจจัยขัดขวางการ
เคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่เศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

(ข. 2) เพศของแรงงาน

เพศของแรงงานจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้า
สู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ แรงงานที่เป็นเพศชายจะมีแนวโน้มในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่
ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมากกว่าแรงงานเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องมาจากอุตสาหกรรมในภาค
เศรษฐกิจไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะพึ่งพาแรงงานที่ใช้ร่างกายเป็นหลักและประเภทของงานจะต้อง
ใช้กำลังกายสูง แรงงานเพศชาย ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมในภาค
เศรษฐกิจไม่เป็นทางการได้ดี จะมีโอกาสได้ทำงานในภาคเศรษฐกิจนี้สูง ดังนั้นแรงงานที่เป็นเพศ
ชายจะมีแนวโน้มในการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูง

กล่าวโดยสรุปแล้วปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ คือ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม รายได้ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน ขนาดการถือครองพื้นที่เพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนและเพศของแรงงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 5.14 สรุปผลการวิเคราะห์แบบจำลอง โลจิสต์ของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)
ค่าคงที่ (CONSTANT)	- 7.712470	- 2.951 *
รายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรม (ORIGIN)	- 0.000156	- 2.507 *
รายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ (DESTIN)	0.000162	3.613 *
รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน (MEMBIN)	-0.000047	- 1.773 *
ระยะทาง (DIS)	-0.059420	- 0.491
อายุ (AGE)	0.078771	- 2.059
การศึกษา (EDU)	0.198147	1.341
ขนาดของครัวเรือน (FAM)	0.300508	1.033
พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร (LAN)	-0.402230	- 1.685 *
เพศ (SEX)	1.099060	1.764 *
สถานภาพสมรส (MAR)	0.321312	0.328
การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน (INF)	1.600610	1.626
ประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม (EXPE)	25.33407	0.004

McFadden R² = 0.6208

Chi-Squared (12) = 130.85

*Significant level at 95%

Degree of Freedom at 145

จำนวนตัวอย่าง = 158 (เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ = 61
ไม่เคลื่อนย้าย = 97)

ตัวแปรตาม (MOI) : ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีลักษณะเป็น dichotomous variable

เทคนิคการประมาณค่า : โดย Maximum Likelihood Estimates (MLE)

5.3.2 การวิเคราะห์แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจ เป็นทางการ

แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ จะแบ่งเป็นแบบจำลองย่อย 2 แบบจำลอง คือแบบจำลองแรกจะใช้รายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรม และรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการในการอธิบายพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ แบบจำลองที่สองนั้นจะใช้อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างของรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการในการอธิบายพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่าแบบจำลองทั้งสองนั้นมีความสามารถในการอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานได้

จากการศึกษาแบบจำลองปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดลำพูน ซึ่งใช้เทคนิคการประมาณค่าโดยแบบจำลองโลจิต (logit model) โดยวิธีภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimates (MLE)) พบว่า (ดูรายละเอียดสรุปผลการวิเคราะห์แบบจำลอง ตารางที่ 5.15, 5.16)

(1) รายได้ปัจจุบันของแรงงานได้รับในภาคเกษตรกรรม

ปัจจัยรายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้ายอธิบายได้ว่า ถ้ารายได้ของแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยนี้มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า รายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมที่สูงขึ้นเศรษฐกิจจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง

(2) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการ

ปัจจัยรายได้ปัจจุบันที่แรงงานได้รับในภาคเศรษฐกิจทางการมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่ารายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยรายได้ปัจจุบันของแรงงานได้รับในภาคเศรษฐกิจทางการไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่ารายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการที่สูงขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(3) อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างระหว่างรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมและรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการ

ปัจจัยอัตราส่วนร้อยละความแตกต่างระหว่างรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมและรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อธิบายได้ว่า อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างระหว่างรายได้ในภาคเศรษฐกิจทั้งสองที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยอัตราส่วนร้อยละความแตกต่างระหว่างรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมและรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างระหว่างรายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมและรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(4) ระยะทางระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการ

ระยะทางระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการ วัดจากระยะทางถนนจากภาคเกษตรกรรมเต็มถึงภาคเศรษฐกิจทางการที่แรงงานเคลื่อนย้าย ปัจจัยระยะทางระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสองมีเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าระยะทางระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสองที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเพิ่มขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ระยะทางที่เพิ่มขึ้นระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายต่ำลง

(5) อายุของแรงงาน

ปัจจัยนี้แสดงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงาน ปัจจัยอายุของแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าอายุของแรงงานที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับ สมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยอายุของแรงงานมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า อายุของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงาน เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง

(6) ระดับการศึกษาของแรงงาน

ระดับการศึกษา ของแรงงานวัดจากจำนวนปีที่แรงงานศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอย่างเป็นทางการ ปัจจัยระดับการศึกษาของแรงงานนี้มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทาง เดียวกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าระดับการศึกษาของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงใน การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ แต่จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยระดับการศึกษาของแรงงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำให้ปฏิเสธ สมมติฐานของการศึกษาที่ว่า ระดับการศึกษาของแรงงานที่สูงขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการ เคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(7) ขนาดครัวเรือนของแรงงาน

ขนาดของครัวเรือนของแรงงานจะวัดจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป ปัจจัยขนาดครัวเรือนของแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการ เคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของแรงงานที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงใน การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยขนาดครัวเรือนของแรงงานมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำให้ยอมรับสมมติ ฐานการศึกษาที่ว่า ขนาดของครัวเรือนของแรงงานที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการ เคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(8) ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร

ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจะวัดจากจำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป ปัจจัยขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้สามารถยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง

(9) เพศของแรงงาน

ปัจจัยนี้แสดงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงาน ปัจจัยเพศของแรงงานนี้มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าแรงงานเพศชายจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า แรงงานที่เป็นเพศชายจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูง

(10) สถานภาพสมรสของแรงงาน

ปัจจัยนี้แสดงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงาน ปัจจัยสถานภาพสมรสของแรงงานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าแรงงานที่สมรสแล้วจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการต่ำลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานการศึกษาที่ว่า แรงงานที่สมรสแล้วจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(11) การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในภาคเศรษฐกิจทางการ

การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะสร้างโอกาสการมีงานทำในภาคเศรษฐกิจทางการมากขึ้น ปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าแรงงานที่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้งานทำในภาคเศรษฐกิจทางการจะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษา และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจทางการ จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

(12) ประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนี้จะวัดจากจำนวนปีที่แรงงานทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมปัจจุบันหรือเคยปฏิบัติงาน ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในปัจจุบัน โดยวัดเป็นจำนวนเต็มปี ปัจจัยประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเคลื่อนย้าย อธิบายได้ว่าจำนวนปีประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมของแรงงานที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ และจากการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้ยอมรับสมมติฐานการศึกษาที่ว่า จำนวนปีประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น

ตารางที่ 5.15 สรุปผลการวิเคราะห์แบบจำลองโลจิสต์ของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ (MODEL-1)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)
ค่าคงที่ (CONSTANT)	7.405680	1.826 *
รายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรม (ORIGIN)	-0.000479	-2.270 *
รายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจ กิจการ (DESTIN)	0.000024	0.656
ระยะทาง (DIS)	0.038419	1.890
อายุ (AGE)	-0.081145	-2.055 *
การศึกษา (EDU)	0.036665	0.289
ขนาดของครัวเรือน (FAM)	0.460927	2.032 *
พื้นที่ถือครองการเกษตร (LAN)	-0.442747	-1.715 *
เพศ (SEX)	-1.676360	-2.415
สถานภาพสมรส (MAR)	0.480408	-0.553
การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน (INF)	5.531560	2.154 *
ประสบการณ์การทำงานนอก ภาคเกษตรกรรม (EXPE)	0.258287	1.920 *

Mcfadden R² = 0.8227

Chi-Squared (11) = 224.64

*Significant level at 95%

Degree of Freedom at 185

จำนวนตัวอย่าง = 197 (เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ = 100)
ไม่เคลื่อนย้าย = 97

ตัวแปรตาม (MOF₁) : ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ
มีลักษณะเป็น dichotomous variable

เทคนิคการประมาณค่า : โดย Maximum Likelihood Estimates (MLE)

ตารางที่ 5.16 สรุปผลการวิเคราะห์แบบจำลอง โลจิสติกของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ (MODEL-2)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)
ค่าคงที่ (CONSTANT)	-2.697980	-0.892
อัตราส่วนร้อยละของความแตกต่างระหว่างรายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการและภาคเกษตรกรรม (RATIO)	0.019197	2.538 *
ระยะทาง (DIS)	0.170861	1.487
อายุ (AGE)	-0.030423	-0.652
การศึกษา (EDU)	-0.049150	-0.275
ขนาดของครัวเรือน (FAM)	0.348251	-1.033
พื้นที่ถือครองการเกษตร (LAN)	-0.330543	-0.672
เพศ (SEX)	-2.761940	-2.194 *
สถานภาพสมรส (MAR)	-0.330906	-0.261
การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน (INF)	19.930800	0.015
ประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม (EXPE)	0.211123	1.192

McFadden R² = 0.8613

Chi Squared (10) = 235.20

* Significant level at 95%

Degree of Freedom at 186

จำนวนตัวอย่าง = 197 (เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ = 100)
ไม่เคลื่อนย้าย = 97

ตัวแปรตาม (MOF₂) : ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ มีลักษณะเป็น dichotomous variable

เทคนิคการประมาณค่า : โดย Maximun Likelihood Estimates (MLE)

ผลการวิเคราะห์ แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงานในการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ คือ ความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสอง โดยปัจจัยที่สามารถอธิบายในแบบจำลองได้ดี คือ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม และอัตราส่วนความแตกต่างร้อยละของรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการ ส่วนปัจจัยนอกเหนือจากรายได้ที่สามารถอธิบายแบบจำลองได้ดี คือ อายุของแรงงาน ขนาดครัวเรือนของแรงงาน ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายและประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ก. ปัจจัยรายได้ ที่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการได้ดีคือ

(ก.1) รายได้ปัจจุบันของแรงงาน ในภาคเกษตรกรรม

รายได้ในภาคเกษตรกรรมจะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ การเคลื่อนไหวของรายได้ในภาคเกษตรกรรมจะมีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ในทิศทางตรงกันข้ามเสมอ ถ้ารายได้ในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดต่ำลง จะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมมากขึ้น สาเหตุที่สำคัญก็คือ แรงงานในภาคเกษตรกรรมจะมีรายรับจากมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดขึ้น ซึ่งมูลค่าผลผลิตนั้นจะขึ้นอยู่กับปริมาณของผลผลิต ที่สามารถผลิตได้และราคาของผลผลิตนั้น ดังนั้นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรกรรมที่แรงงานต้องเผชิญหน้าอยู่เสมอ คือ ความเสี่ยงจากปริมาณผลผลิต อันเกิดจากการดูแลรักษาและสภาพดินฟ้าอากาศ และความเสี่ยงจากราคาของผลผลิต จากความเสี่ยงในมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมประสบอยู่ตลอดเวลา ทำให้ระดับรายได้ในภาคเกษตรกรรมไม่มีความมั่นคง ดังนั้นแรงงานในภาคเกษตรกรรมจึงพยายามที่จะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่มีระดับความมั่นคงของรายได้ต่อไป

(ก. 2) อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการ

ซึ่งปัจจัยนี้จะแสดงความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจทั้งสอง คือ รายได้ในภาคเศรษฐกิจทางการที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าไปประกอบกิจกรรมและรายได้ในภาคเกษตรกรรมก่อนมีการเคลื่อนย้าย ซึ่งความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการจะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในระดับสูง ถ้าอัตราส่วนร้อยละความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายของแรงงานจะสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่แรงงานจะมุ่งแสวงหาอรรถประโยชน์ที่เพิ่มมากขึ้นเสมอ ดังนั้นเมื่อรายได้ปัจจุบันของภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น จะทำให้อัตราส่วนความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจสูงขึ้นด้วย แรงงานจึงพยายามเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนแก่แรงงานสูงซึ่งก็คือภาคเศรษฐกิจทางการนั่นเอง นอกเหนือจากรายได้ที่เป็นตัวเงินที่สูงขึ้นในภาคเศรษฐกิจทางการ จะเป็นตัวดึงดูดให้แรงงานเคลื่อนย้ายแล้วอีกเหตุผลหนึ่งที่สนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการคือระดับความมั่นคงของรายได้ในภาคเศรษฐกิจทางการ รวมไปถึงสวัสดิการต่าง ๆ ที่แรงงานได้รับจากภาคเศรษฐกิจนี้ จากระดับความมั่นคงของรายได้ที่ตนเองทำให้แรงงานไม่ต้องรับภาระเสี่ยงอันเกิดจากการประกอบกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการ ผลก็คือทำให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจนี้มากขึ้น นอกจากนั้นแล้ว ลักษณะที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการจะอยู่ในเขตเมือง หรือพื้นที่ที่รัฐบาลจัดสรรให้ ทำให้แรงงานได้รับความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ตลอดจนความบันเทิงต่าง ๆ เนื่องจากความเป็นเมืองซึ่งความสะดวกสบายเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเร็วขึ้น

ข. ปัจจัยนอกเหนือจากรายได้ ที่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการได้ดี คือ

(ข. 1) อายุของแรงงาน

อายุของแรงงานมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ อายุของแรงงานที่สูงขึ้นจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ สาเหตุที่อายุของแรงงานมีผลกระทบต่อการศึกษาสามารถอธิบายได้

ด้วยค่าเสียโอกาส (opportunity cost) แรงงานในวัยหนุ่มสาวค่าเสียโอกาสในการเคลื่อนย้ายจะสูง ทั้งนี้เพราะแรงงานในวัยหนุ่มสาว จะมีผลตอบแทนจากการทำงานเพิ่มสูงขึ้น ตามอายุและจำนวนปีประสบการณ์การทำงานซึ่งเป็นไปตามหลักทฤษฎีทุนมนุษย์ ดังนั้นแรงงานในวัยหนุ่มสาวจึงพยายามชดเชยค่าเสียโอกาสที่สูงขึ้นนี้ โดยการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการที่ให้ค่าตอบแทนแรงงานสูงที่สุดในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าวนี้แรงงานในวัยหนุ่มสาวจะมีแนวโน้มในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูง

(ข.2) ขนาดครัวเรือนของแรงงาน

ขนาดของครัวเรือนแรงงานนี้จะสะท้อนถึงรายรับในภาคเกษตรกรรมที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะในภาคเกษตรกรรมจะมีการแบ่งรายได้จากผลผลิตเฉลี่ย เมื่อสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มจำนวนขึ้น รายได้จากผลผลิตเฉลี่ยจะลดลง ปัจจัยของครัวเรือนที่ใหญ่ขึ้นจะกระตุ้นให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ในกรณีที่แรงงานเกษตรเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการจะเกิดผลกระทบ คือ แรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการจะถูกถือว่าไม่มีส่วนแบ่งในรายรับจากภาคเกษตรเดิมอีกต่อไป และแรงงานที่ยังอาศัยในครัวเรือนภาคเกษตรจะมีรายได้จากผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำนวนสมาชิกที่มีส่วนแบ่งในผลผลิตเฉลี่ยลดจำนวนลง ดังนั้นขนาดของครัวเรือนแรงงานจึงมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

(ข.3) ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร

ปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนจะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ สาเหตุที่สำคัญคือขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด กับปริมาณผลผลิตทางการเกษตร เมื่อพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลง จะทำให้ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับมีแนวโน้มลดลงด้วย ซึ่งจะทำให้รายรับจากภาคเกษตรกรรมลดลงในที่สุด ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรที่ลดลงจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น สำหรับในกรณีที่แรงงานเป็นกรรมกรรับจ้างในภาคเกษตรกรรมและไม่มียพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเป็นของตนเอง การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะรายรับที่ได้ในภาคเกษตรกรรมที่เกิดจากผลผลิตส่วนเพิ่มของตนเองจะน้อยกว่าผลผลิตเฉลี่ย ซึ่งส่วนหนึ่งจะถูกดูดซับโดยเจ้าของที่ดิน ดังนั้นขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจะมีผลกระทบที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

(ข.4) การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย

ปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะสร้างโอกาสต่าง ๆ ในภาคเศรษฐกิจทางการสำหรับแรงงานที่ต้องการเคลื่อนย้ายเพิ่มมากขึ้น แรงงานที่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจทางการ จะมีเป้าหมายในการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการที่ชัดเจน ทั้งนี้เพราะในสารสนเทศตำแหน่งงานจะระบุคุณสมบัติต่าง ๆ ของแรงงานที่ผู้ว่าจ้างต้องการ เมื่อแรงงานที่รับทราบสารสนเทศและมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ระบุ ความน่าจะเป็นที่จะถูกรับคัดเลือกให้เข้าทำงานจะสูงกว่าแรงงานที่ไม่รับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ดังนั้นปัจจัยการรับทราบสารสนเทศ ตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจเป็นทางการ

(ข.5) ประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนี้จะพิจารณาจากประสบการณ์การทำงานที่ใกล้เคียง เชื่อมโยงหรือเป็นหน้าที่ในปัจจุบันของแรงงานที่ทำงานอยู่ในภาคเศรษฐกิจทางการ ประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้นถือว่เป็นการลงทุนมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง แรงงานที่มีประสบการณ์ในการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจะมีโอกาสสูงในการได้รับคัดเลือกให้ทำงานในภาคเศรษฐกิจทางการ และจากการลงทุนมนุษย์ที่เกิดขึ้นจะสะท้อนในรูปค่าจ้างที่สูงขึ้นที่แรงงานได้รับในภาคเศรษฐกิจทางการด้วย ดังนั้นปัจจัยประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจะมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการในระดับสูง

จากการศึกษา สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการที่สำคัญคือ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม อัตราส่วนร้อยละความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจทางการ อายุของแรงงาน ขนาดครัวเรือนของแรงงาน ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย และประสบการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

5.4 บทสรุปการศึกษาวิเคราะห์การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจ ไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการ

จากการวิเคราะห์แบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการ สามารถสรุปผลการศึกษานี้ได้ดังนี้

ปัจจัยที่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และภาคเศรษฐกิจทางการ ได้อย่างชัดเจนคือ

(1) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรม

ปัจจัยรายได้ของแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการและภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่างกัน คือ

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะมีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรม เมื่อรายรับในภาคเกษตรกรรมลดลงแรงงานจะพยายามชดเชยรายได้ที่สูญเสียไป ในภาคเกษตรกรรมโดยการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่มีระดับความมั่นคงของค่าจ้างสูงกว่าภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ ถึงแม้ค่าจ้างในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการนี้จะไม่แตกต่างกันกับรายรับเฉลี่ยในภาคเกษตรกรรมมากนัก แต่จะมีความมั่นคงในระยะเวลากิจการจ้างงานสูง ดังนั้นเมื่อรายได้ของแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลงจะทำให้แรงงานตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น เหตุผลอีกประการหนึ่งที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการคือ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในมูลค่าของผลผลิตเกษตรที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งประกอบด้วยความเสี่ยงที่เกิดจากปริมาณผลผลิตและความเสี่ยงที่เกิดจากราคาผลผลิตเกษตร เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่างเหล่านี้ทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายไปสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่มีความเสี่ยงต่ำทันที จากการศึกษาในครั้งนี้ยังพบข้อสรุปที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ถ้ารายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง แรงงานจะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการอย่างรวดเร็วแต่ในกรณีตรงกันข้ามถ้ารายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้นแรงงานจะเคลื่อนย้ายกลับสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการทันที

เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะมีที่ตั้ง ใกล้กับภาคเกษตรกรรม และการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจนี้ไม่มีระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาการจ้างงานที่เคร่งครัด ดังนั้น แรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการนี้ จึงสามารถที่จะเคลื่อนย้ายกลับไปกลับมาสู่ภาคเกษตรกรรม ได้ตลอดเวลา

ภาคเศรษฐกิจทางการ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ในขณะที่รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลง แรงงาน จะไม่ตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจนี้โดยทันที ทั้งนี้เพราะว่าอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการจะมีการกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำของแรงงานตลอดจนข้อบังคับและสัญญาการจ้างงานที่เคร่งครัด เมื่อแรงงานมีคุณสมบัติไม่สอดคล้องต่อความต้องการในภาคเศรษฐกิจนี้ จึงไม่สามารถเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการได้เมื่อรายได้ในภาคเกษตรกรรมลดลง แม้กระทั่งแรงงานในภาคเกษตรกรรม ที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจทางการก็ไม่สามารถที่จะเคลื่อนย้ายได้ทันที เพราะความต้องการแรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการจะมีปริมาณน้อยในขณะที่มีแรงงานจำนวนมากพยายามเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจนี้ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างแรงงานในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการขึ้น ดังนั้นเมื่อรายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลง จึงไม่กระตุ้นให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการโดยทันที และในกรณีตรงกันข้ามถ้ารายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ก็จะไม่ดึงดูดให้แรงงานเคลื่อนย้ายกลับเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมโดยทันที เช่นเดียวกันเพราะในภาคเศรษฐกิจทางการจะมีสัญญาการจ้างงานที่เคร่งครัดอันเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานสู่ภาคเกษตรกรรม

(2) รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย

ปัจจัยรายได้ของแรงงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการต่างกันดังนี้

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานในระดับสูง รายได้ที่สูงขึ้นในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะดึงดูดให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะแรงงานในภาคเกษตรกรรมต้องการระดับรายได้ที่มีความมั่นคงสูง

และมีความเสี่ยงต่ำ แม้ว่ารายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะสูงกว่ารายได้ปัจจุบันในภาคเกษตรกรรมไม่มากนัก แต่เนื่องจากรายได้ในภาคเศรษฐกิจมีความมั่นคงสูงทั้งในรูปอัตราค่าจ้างและระยะเวลาการจ้างงานจึงทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในที่สุด จากการศึกษาในครั้งนี้ได้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ในกรณีที่รายได้ปัจจุบันของแรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมีแนวโน้มลดต่ำลง เมื่อเทียบกับรายได้ในภาคเกษตรกรรม แรงงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการก็พร้อมที่จะเคลื่อนย้ายกลับเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมทันที

ภาคเศรษฐกิจทางการ รายได้ปัจจุบันในภาคเศรษฐกิจทางการ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงาน รายได้ในภาคเศรษฐกิจทางการที่สูงขึ้นจะดึงดูดให้แรงงานเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเพิ่มขึ้น ซึ่งแรงงานจะพิจารณารายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจ ถ้าความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคเศรษฐกิจสูงขึ้น แรงงานจะมีความโน้มเอียงในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเพิ่มมากขึ้น โดยปกติแล้วระดับรายได้ในภาคเศรษฐกิจทางการจะสูงกว่ารายได้ในภาคเกษตรกรรมอย่างเด่นชัด ทั้งในรูปของอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินและระยะเวลาการจ้างงาน ดังนั้น ในกรณีที่รายได้ในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้น จึงไม่สามารถที่จะชักจูงให้แรงงานในภาคเศรษฐกิจทางการเคลื่อนย้ายกลับเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมได้โดยทันที

(3) รายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว

รายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวนี้จะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวที่สูงขึ้นจะทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลง ทั้งนี้เพราะรายได้ในภาคเกษตรกรรมจะเป็นรายรับที่เกิดจากผลผลิตเฉลี่ย เมื่อรายรับในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น จะทำให้รายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการลดลง ในกรณีที่รายได้ปัจจุบันของสมาชิกในครอบครัวลดลง ซึ่งแสดงถึงการลดลงของรายรับในภาคเกษตรกรรม แรงงานจะเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าภาคเศรษฐกิจเดิมทันที การเคลื่อนย้ายของแรงงานจะเกิดผลกระทบคือ เมื่อแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการรายได้ของเขาจะสูงขึ้นและในขณะเดียวกันเขาเหล่านั้นจะถูกตัดออกจากการแบ่งรายได้

ในภาคเกษตรกรรมด้วย จะทำให้แรงงานที่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรกรรมจะมีรายได้ที่เกิดจากผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วมในรายรับในภาคเกษตรกรรมลดจำนวนลง ดังนั้นรายได้ปัจจุบันของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น จึงเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

(4) อายุของแรงงาน

ปัจจัยอายุของแรงงานจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการแตกต่างกันดังนี้

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ อายุของแรงงานจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ เพราะในภาคเศรษฐกิจนี้จะไม่จำกัดคุณสมบัติในเรื่องอายุของแรงงาน แรงงานที่มีอายุน้อยหรือสูงก็มีโอกาสที่จะได้รับคัดเลือกให้เข้าทำงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการเท่าเทียมกัน ดังนั้นปัจจัยอายุของแรงงานจึงไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการแต่อย่างใด

ภาคเศรษฐกิจทางการ ปัจจัยอายุของแรงงานจะมีอิทธิพลระดับสูงต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ ทั้งนี้เพราะในภาคเศรษฐกิจทางการมักจะจำกัดเพดานอายุของแรงงานชั้นสูงไว้สำหรับการคัดเลือกเข้าทำงาน แรงงานที่ต้องการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจนี้จะต้องมีอายุไม่เกินเพดานชั้นสูงที่ผู้ว่าจ้างกำหนดไว้ แต่ถ้าแรงงานมีอายุสูงกว่าเพดานชั้นสูงที่กำหนดก็จะถูกปฏิเสธการรับคัดเลือกเข้าทำงานในภาคเศรษฐกิจทางการทันที กล่าวโดยสรุปก็คือปัจจัยอายุของแรงงานจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายเฉพาะแรงงานภาคเกษตรกรรมที่ต้องการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

(5) ขนาดของครัวเรือนแรงงาน ปัจจัยขนาดของครัวเรือนแรงงานจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงานในการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการแตกต่างกันคือ

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ปัจจัยขนาดครัวเรือนของแรงงานจะแสดงอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในระดับต่ำเมื่อเทียบกับภาคเศรษฐกิจทางการ ถึงแม้ว่าจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการมากขึ้นก็ตามเนื่องมาจากรายได้ในภาคเกษตรกรรมลดลง แต่จำนวนสมาชิกของครัวเรือนก็พร้อมที่จะเคลื่อนย้ายกลับเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมตราบดีที่รายได้ในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น ในอัตราที่พอใจ ดังนั้นขนาดของครัวเรือนจึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้แรงงานภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และปัจจัยขนาดของครัวเรือนยังไม่แสดงผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่ชัดเจน

ภาคเศรษฐกิจทางการ ปัจจัยขนาดครัวเรือนของแรงงานจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานในระดับสูง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น จะทำให้รายได้ในภาคเกษตรกรรมที่มาจากผลผลิตเฉลี่ยของแรงงานลดลง แรงงานจึงพยายามที่จะเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่าภาคเกษตรกรรม ในกรณีที่แรงงานตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ แรงงานจะมีรายรับที่สูงกว่าภาคเกษตรกรรมมากทั้งในรูปตัวเงินและความมั่นคงในการจ้างงาน ซึ่งถึงแม้ว่ารายได้ในภาคเกษตรกรรมที่มีแนวโน้มสูงขึ้นก็จะไม่สามารถดึงดูดให้สมาชิกของครัวเรือนกลับสู่ภาคเกษตรกรรมเต็มแต่อย่างใด ดังนั้นขนาดครัวเรือนของแรงงาน จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

(6) ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร

ปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเคลื่อนย้ายของแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และภาคเศรษฐกิจทางการ ในระดับที่แตกต่างกันดังนี้

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ ทั้งนี้เพราะขนาดของพื้นที่การถือครองเพื่อการเกษตรจะสะท้อนถึงรายรับที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรกรรม เมื่อจำนวน

พื้นที่การถือครองเพื่อการเกษตรลดลง รายรับในภาคเกษตรกรรมจะมีแนวโน้มลดลงจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในที่สุด จากการศึกษาในครั้งนั้นพบข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการส่วนใหญ่มิได้เป็นแรงงานที่ไร้พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ถึงแม้ว่าขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลง แรงงานจะยังไม่เคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมโดยทันที แต่แรงงานเหล่านั้นจะพยายามปรับปรุงพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรให้ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด เพื่อให้รายรับในภาคเกษตรกรรมเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อแรงงานไม่ประสบความสำเร็จจากการปรับปรุงพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเหล่านั้น แรงงานจึงจะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการที่มั่งคั่งใกล้เคียงกับภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้เพื่อที่ว่าเมื่อรายได้ในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้น แรงงานก็จะกลับสู่ภาคเกษตรกรรมเดิมได้ กล่าวโดยสรุปก็คือ ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนจะเป็นปัจจัยขัดขวางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ภาคเศรษฐกิจทางการ ปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อคนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการในระดับสูง เมื่อเทียบกับการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรที่ลดลงจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ในกรณีที่แรงงานไม่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร เป็นของตนเองและปฏิบัติงานเป็นกรรมกรรับจ้างในภาคเกษตรกรรม รวมทั้งแรงงานที่ไม่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเป็นของตนเอง แต่ปฏิบัติงานในพื้นที่เช่าไว้ รายรับที่เกิดขึ้นของแรงงานเหล่านี้จะเป็นรายรับที่เกิดจากผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงานเอง และเป็นไปได้ว่าจะน้อยกว่ารายรับที่เกิดจากผลผลิตเฉลี่ย ในกรณีที่แรงงานมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเป็นของตนเอง เพราะรายได้ส่วนหนึ่งจะถูกกดขี่โดยเจ้าของพื้นที่ จะทำให้แรงงานตัดสินใจเคลื่อนย้ายเร็วขึ้น ดังนั้นปัจจัยขนาดของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจะมีผลกระทบต่อเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการในระดับสูง

(7) เพศของแรงงาน

เพศของแรงงานจะเป็นปัจจัยที่แสดงคุณสมบัติเฉพาะของแรงงานซึ่งปัจจัยนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงานในการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และภาคเศรษฐกิจทางการต่างกัันดังนี้

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ เพศของแรงงานจะมีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้าย แรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ แรงงานเพศชายจะมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการสูงกว่าแรงงานเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องมาจากอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ จะพึ่งพาแรงงานเป็นหลักซึ่งแรงงานเพศชายที่มีความแข็งแรง จะสามารถปฏิบัติงานในภาคเศรษฐกิจนี้ได้ดีและค่าตอบแทนของอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปริมาณชิ้นงานที่ทำได้มากกว่าจะใช้เวลาในการทำงานในแต่ละวัน ดังนั้นแรงงานเพศชายซึ่งมีความแข็งแรงจะสามารถทำงานในภาคเศรษฐกิจนี้ได้ดี และมีรายรับ โดยเปรียบเทียบสูงกว่าแรงงานเพศหญิง ซึ่งจากสาเหตุดังกล่าวจะทำให้แรงงานเพศหญิงจำนวนไม่น้อยปฏิเสธ ที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ภาคเศรษฐกิจทางการ เพศของแรงงานจะมีอิทธิพลระดับสูงต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเช่นเดียวกัน แต่แรงงานที่มีแนวโน้มเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการนี้จะ เป็นแรงงานเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เหตุผลหนึ่งที่ทำให้แรงงานเพศหญิงตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการเป็นจำนวนมากก็คือ อุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการจะพึ่งพาทุนมากกว่าแรงงาน ดังนั้นความจำเป็นในการจ้างแรงงานโดยอาศัยแรงงานแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่ใช่เป้าหมายหลักของผู้ว่าจ้าง อีกประการหนึ่งคืออุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจนี้จะจ่ายค่าตอบแทนให้แก่แรงงานตามชั่วโมงการทำงานในแต่ละวัน ไม่ใช่จากชิ้นงานที่ทำได้ ดังนั้นอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการจะดึงดูดให้แรงงานเพศหญิงเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยเพศของแรงงานจะมีผลกระทบต่อ การตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

(8) การรับทราบสารสนเทศข้อมูลตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย

การรับทราบสารสนเทศข้อมูลตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย จะมีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการแตกต่างกัน

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ ปัจจัยการรับทราบสารสนเทศข้อมูลตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการในระดับต่ำมาก ทั้งนี้เพราะจากสภาพโดยทั่วไปของอุตสาหกรรมในภาค

เศรษฐกิจไม่เป็นทางการจะมีที่ตั้งใกล้กับภาคเกษตรกรรมเดิมของแรงงานก่อนที่จะเคลื่อนย้าย จึงมีส่วนทำให้แรงงานภาคเกษตรกรรมสามารถที่จะรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดจนความต้องการที่ได้ทำงานในภาคเศรษฐกิจนี้ได้เป็นอย่างดี และแรงงานส่วนใหญ่ที่ได้ทำงานในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการนี้จะรับทราบข่าวสารความต้องการแรงงานด้วยตนเอง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้งานทำจากการรับทราบข่าวสารความต้องการแรงงานจากบุคคลอื่น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงาน ในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายไม่มีผลกระทบที่สำคัญอย่างใดต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ภาคเศรษฐกิจทางการ การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับแรงงานที่ต้องการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ การรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะสร้างโอกาสในการได้งานทำในภาคเศรษฐกิจทางการนี้มากขึ้น เพราะสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจะระบุคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ผู้ว่าจ้างในภาคเศรษฐกิจนี้ต้องการ ถ้าแรงงานมีคุณสมบัติครบถ้วนโอกาสที่จะได้รับคัดเลือกเข้าทำงานจะสูง ในทางตรงกันข้ามถึงแม้ว่าแรงงานจะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามความต้องการของผู้ว่าจ้างและมีความต้องการที่จะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการก็ตาม แต่ถ้าแรงงานเหล่านั้นไม่ได้รับสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายก็จะพลาดโอกาสในการได้ทำงาน ดังนั้นปัจจัยการรับทราบสารสนเทศตำแหน่งงานในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายจึงเป็นแรงผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการมากขึ้น

(9) ประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

จำนวนปีในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันลักษณะงาน ใกล้หรือเกี่ยวข้องกับหน้าที่ ในปัจจุบันจะนับเป็นจำนวนปีประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม จะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการต่างกันดังนี้

ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ อุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำและมีความโน้มเอียงในการพึ่งพาแรงงานมากกว่าทุน จำนวนปีของประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ไม่อาจสะท้อนผลิตภาพของแรงงานที่เพิ่มขึ้นเท่าใดนัก ทำให้ค่าจ้างในภาคเศรษฐกิจนี้ไม่ผูกติดกับประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม จำนวนปีประสิทธิภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาค

เศรษฐกิจไม่เป็นทางการในระดับต่ำ ดังนั้นปัจจัยประสพการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจึงไม่ใช่แรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้แรงงานภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

ภาคเศรษฐกิจทางการ ประสพการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมถือเป็นการลงทุนมนุษย์ที่สำคัญที่จะทำให้ผลิตภาพของแรงงาน (productivity) เพิ่มขึ้นซึ่งจะสะท้อนถึงค่าจ้างที่เพิ่มสูงขึ้นในภาคเศรษฐกิจทางการ จำนวนปีของประสพการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมที่เพิ่มขึ้นจะผลักดันให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการมากขึ้น ทั้งนี้เพราะลักษณะของอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจทางการจะใช้เทคโนโลยีสูงมีความโน้มเอียงในการพึ่งพาทุนมากกว่าแรงงาน และแรงงานที่เป็นที่ต้องการของภาคเศรษฐกิจทางการนี้ จะต้องตอบสนองต่อเทคโนโลยีที่สูงขึ้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่แรงงานในภาคเศรษฐกิจนี้ต้องมีประสพการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ดังนั้นปัจจัยประสพการณ์การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจึงมีผลกระทบที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการ

สำหรับปัจจัยที่ไม่สามารถอธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการและภาคเศรษฐกิจทางการ ได้อย่างชัดเจน คือ สถานภาพสมรสของแรงงาน ระยะทางจากภาคเศรษฐกิจเดิมถึงภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย และระดับการศึกษาของแรงงาน การที่ปัจจัยระยะทางไม่สามารถอธิบายแบบจำลองนี้ได้อย่างชัดเจนนั้น คาดว่าจะมาจากข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้อยู่ที่มุ่งพิจารณาเฉพาะแรงงานที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดลำพูน และทำการเคลื่อนย้ายเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดลำพูน เช่นเดียวกัน ดังนั้นระยะทางจากภูมิลำเนาและที่ตั้งโรงงานจึงไม่ห่างไกลกันมากนัก และจากสาเหตุนี้เอง ระยะทางที่เกิดขึ้นจึงไม่สะท้อนต้นทุนค่าขนส่งในการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเด่นชัด ทำให้ปัจจัยระยะทางระหว่างภาคเศรษฐกิจไม่สามารถอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานในแบบจำลองได้ สำหรับปัจจัยการศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อรายได้ซึ่งจะมีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงาน แต่การที่ปัจจัยระดับการศึกษาไม่สามารถอธิบายแบบจำลองการศึกษาในครั้งนี้ได้ คาดว่าจะมาจากขอบเขตในการศึกษาคั้งนี้ที่มุ่งพิจารณาเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ (unskilled worker) ที่รับคำสั่งเท่านั้น ดังนั้นระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้นจึงไม่สะท้อนถึงระดับรายได้เท่าที่ควร ซึ่งจะทำให้ปัจจัยนี้ไม่สามารถอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานได้ชัดเจน